

Johannes MÜLLER, Robert HOFMANN, Wiebke KIRLEIS, Stefan DREIBRODT, René OHLRAU, Lennart BRANDTSTÄTTER, Marta DAL CORSO, Welmoed OUT, Knut RASSMANN, Natalia BURDO, Mykhailo VIDEIKO, Maidanetske 2013. New excavations at a Trypillia Mega-site, Studien zur Archäologie in Ostmitteleuropa. Studia na Pradziejami Europy Środkowej 16, in Kommission bei Dr. Rudolph Haabelt GmbH, Bonn, 2017, ISBN 978-3-7749-4018-5, 174 p.

Apariția mega-siturilor în interfluviul Bug-Nipru (Ucraina de astăzi), în perioada de final a eneoliticului, constituie un fenomen socio-demografic, economic și politic unic în Preistoria Europei. Înțelegerea mecanismelor care au constituit premisele funcționării unor așezări întinse pe sute de hectare reprezintă o direcție de cercetare care stârnește de mai bine de jumătate de secol interesul specialiștilor din întreaga lume. Existența a nouă astfel de mega-situri – rămășițe ale unor așezări

umane având peste 1000 de locuințe fiecare – a suscitât, în lumea științifică, multe întrebări în privința evoluției intrasit, a economiei ce putea susține comunitățile umane care le populau, a organizării politice și sociale, a sustenabilității mediului înconjurător și a impactului antropoc asupra naturii. Acestea sunt și tematicile în care se încadrează întrebările de cercetare cărora li s-a căutat rezolvare prin investigațiile arheologice din anul 2013 din mega-situl de la Maidanetske, printr-o cooperare germano-ucraineană. Rezultatele sunt prezentate în lucrarea, în ediție bilingvă (engleză și ucraineană), *Maidanetske 2013. New excavations at a Trypillia Mega-site*, apărută în prestigioasa serie *Studien zur Archäologie in Ostmitteleuropa. Studia na Pradziejami Europy Środkowej*, serie editată de J. Müller, J. Czebreszuk și S. Kadrow. Publicarea sub formă de monografie bilingvă a rezultatelor obținute în campanii anuale de săpături arheologice sistematice în mega-situri nu reprezintă o noutate, un prim pas fiind făcut deja, în anii 2000, prin apariția seriei de monografii ce trata investigațiile de la Talianki¹.

¹ De exemplu V. A. Kruts, A. G. Korvin-Piotrovski, S.N. Ryzhov, *Трипольское поселение-гигант Тальянки. Исследования 2001 г. Talianki – settlement-giant of the Tripolian culture. Investigations in 2001*, Kiev, 2001; V. A. Kruts, A. G.

Korvin-Piotrovskiy, V. V. Chabanyuk, L. A. Shatilo, *Трипольское поселение-гигант тальянки. Исследования 2012 г. Talianki - settlement-giant of the tripolian culture. Investigations in 2012*, Kiev 2013.

Textul propriu-zis al lucrării este precedat de o prefață a editorilor seriei (*Preface from Series Editors*: p. 9), de o prefață a autorilor (*Author Preface*: p. 11-12) și de un rezumat (*Abstract*: p. 13).

În primul capitol (*Introduction*: p. 15-16) autorii oferă, succint, date generale despre mega-siturile culturii Trypillia², cel de la Maidanetske fiind unul dintre cele mai întinse. Întrebările care stau în spatele proiectului de cercetare din anul 2013 ne sunt relevate în capitolul al doilea (*Research Questions*: p. 17). Astfel, s-a dorit înțelegerea aspectelor economice, politice, de organizare socială dar și impactul unei astfel de așezări asupra mediului înconjurător. În cel de-al treilea capitol (*The Uman Region and the Location of Maidanetske. Environmental Setting – Climate, Vegetation, Hydrology and Soils*: p. 19-22) este prezentată, pe larg, geografia zonei în care s-a dezvoltat această așezare pe cursul râului Talianki. Două pagini sunt rezervate capitolului 4 (*Middle and Late Trypillia. Typochronology and Spatial Development*: p. 23-24) care reprezintă o expunere concentrată a periodizării fazei Trypillia BII-CII (4100-3350 BCE) și a diverselor grupuri locale ale acestei culturi în regiunea Uman. Detalii privind strategia de investigare a așezării de la Maidanetske din anul 2013, ne sunt oferite în capitolul 5 (*Research Strategy, Survey and Excavation 2013*: p. 25-30). Aici sunt redate metodologiile de cercetare arheologică, pedologică și paleo-botanică (atât analiza macro-resturilor vegetale cât și a fitolitelor). Astfel, munca de teren din anul 2013 a vizat dezvelirea, în integralitate, a unei locuințe (nr. 44) și a două gropi adiacente dar și realizarea de sondaje, de mai mică amploare, asupra a alte opt construcții, fiind astfel acoperite toate cele nouă rânduri succesive de case care formează planul așezării. Dispunerea diferitelor tipuri de lutuială arsă care alcătuiau rămășițele locuinței 44 i-a condus pe investigatori să considere că este vorba de o construcție cu etaj: la etaj se aflau două camere și diverse instalații, pe când, la parter nu existau instalații ci doar câteva rășnițe și vase. Inventarul artefactelor din locuință este tipic pentru perioadă: cca 50 de vase, foarte puține unelte din piatră cioplită și din os și oase de la animale consumate, puține macro-resturi vegetale, de altfel, slab conservate. Datările radiocarbon obținute pe materialele scoase la suprafață în urma săpăturilor arheologice indică faptul că această clădire a

fost locuită în secolul 38 BCE. Un alt sondaj, geologic de această dată, a urmărit aflarea relației dintre procesele de formare a solului și impactul pe care comunitățile umane preistorice l-au avut asupra acestora. De asemenea, în acest capitol, este dezbătută, pe larg, și noua hartă planimetrică a sitului generată de cele mai noi scanări geomagnetice care, coroborate cu informațiile mai vechi, au dezvăluit o așezare ce se întindea pe cca 200 ha, formată din cca 2970 de case, dintre care 2300 au fost incendiate. Rezultatele analizei macro și micro-resturilor vegetale descoperite în sit sunt în concordanță cu cele realizate până în prezent pe resturi vegetale din alte situri Trypillia.

Toate datele obținute în urma campaniei de cercetări de teren și a investigațiilor de laborator din anul 2013 din așezarea de la Maidanetske sunt discutate și interpretate în capitolul *Interpretation and Discussion* (p. 75-85). Astfel, s-a stabilit că datările radiocarbon au arătat o oarecare contemporaneitate a locuințelor, valori cronologice mai scăzute pentru gropi dar și o situație generală mai târzie a așezării comparativ cu cele de la Nebelivka și Talianki. Prin tipologia ceramicii descoperite, situl se încadrează în grupul Tomashivska. Apoi, sunt făcute estimări cu privire la numărul de locuitori din așezare, la economia acesteia pe baza analizei macro-resturilor și fitolitelor³. Sunt atinse și subiecte precum utilitatea gropilor cercetate, compartimentarea locuințelor.

În cele două pagini ale concluziilor, *Summary and Consequences* (p. 87-88), autorii subliniază importanța noilor investigații de la Maidanetske și aportul esențial al cercetărilor interdisciplinare în cunoașterea trecutului. Informațiile oferite de text sunt completate de tabele cu dimensiunile locuințelor dezvelite până în prezent, cu tipologia ceramicii (decor și formă) și datele radiocarbon, de planșe cu reprezentarea grafică a contextului diverselor obiecte, tipuri de lutuială și de planșe cu ceramica descoperită în anul 2013.

Varianta în limba ucraineană a volumului (p. 131-174) încheie această lucrare ce propune, într-un mod fericit, o metodologie de investigare a mega-siturilor trypilliene, cu rezultate remarcabile obținute prin efortul conjugat al unei echipe formată din arheologi, specialiști în pedo-geomorfologie și arheobotanică

DIANA-MĂRIUCA VORNICU

² Deoarece apariția mega-siturilor este fenomen specific zonei Bug-Nipru, în această prezentare, vom folosi exclusiv termenul de cultură Trypillia, tocmai pentru a-l diferenția și individualiza de manifestările culturale și socio-economice, ale vremii, de la vest de râul Prut.

³ Pentru mai multe detalii asupra analizei fitolitelor din sit a se vedea M. dal Corso, W. A. Out, R. Ohlrau, R. Hoffman, S.

Dreibrodt, M. Videiko, J. Muller, W. Kirleis, *Where are the cereals? Contribution of phytolith analysis to the study of subsistence economy at the Trypillia site Maidanetske (ca. 3900-3650 BCE), central Ukraine*, *Journal of Arid Environments*, Volume 157, October 2018, pp. 137-148.